

A „mérleges kőfaragó” ükunokája

A PÉCSI SIKLÓSI út 30. szám alatt már alig-alig lehet észrevenni azt a rozsdáztatott óceánlábát, amelyiken szelíd hivalkodással ez áll:

„Ifjú Vogl János fia Vogl Károly, Magyarország ezüst-koszorús kőfaragó mestere.” Alapítási év: 1703.

A néhai ifjú Vogl János fia a még ifjabb Vogl Károly is túl van már a hatvanötödik esztendőn, nem tudni hát, hogy az alapítási év óceánlábára festett patinás jegyei meddig őrzik meg e neves kőfaragó nemzetiség ritkaság-számba menő tradícióját. Valójában nem is 1703-ban, hanem már jónéhány évvel előbb feljegyezte a krónika a Vogl-ösök egyiktét. Ennek bizonyítására hadd idézzek néhány sort Gerő László: „A Budai Vár helyreállítására” című könyvéből, amelyhez a forrásanyagot a fővárosi levéltárak pecsétes pergamenjeiből, kézírásos kódexekből, megsurgalt ösnyomtatványiból szerezte meg, jegyezte ki az utókor számára.

Buda 1686-87 visszafoglalása után német telepeseket helyeztek el az elnéptelenedett városba. Az új települőknek ingyenes telket, adómentességet, polgárjogot és egyéb kiváltságokat ígérték. (A szerző az akkori idők betelepített német mesterembereit között iszinte elsőként említi meg Vogl Konrád nürnbergi születésű kőfaragó mester nevét). — Vogl Konrád már 1696-ban Budán tartózkodott, de csak 1698-ban vették fel a polgárok közé. Az anakidéfán Budán működő Bernardo Forétti szobrász, valamint Matzinger Farkas meg Vogl nagy vizslájára étek egymással, anélkül panaszukra a városi tanács 1703-ban becsületességet becsületességükért mindhármukat az épülő városba egy-egy köb-lakkereitnek kifüggesztésére ítélte. De Vogl perlekedett Schilk Antal, Feger Tamás pécsi kőfaragókkal, Hörger Antal szobrászsal, sőt a városi tanácsal is, mert a Pestről Budára költözött Massleuthner Rupert kőfaragót polgárrá felvette. Tudjuk róla, hogy 1701-ben a Szentháromság oszlop, 1702-ben a budai városfal kapukereitnek faragásában vett részt, 1714-ben pedig a budai városfalba kápolnájának kőfaragó munkáját végezte, s ugyanígy a lépcsőház is dolgozott 1728-ban. A mérleges kőfaragó 1738-ban, 69 éves korában halt meg.

A TÖRTÉNET folytatását innen már az ősapánál sokkal békésebb természetű Vogl Károly kőfaragó mester mondja el. Így tudtam meg, hogy az egykori „mérleges” mesterember fiát Vogl Mihály Radonay Mátyas pécsi püspök kérelme-re annakidején Budáról a török dúlásait újgyancsák megviselt pécsi székesegyház restaurálására. Így telepedett hát meg Pécsen a Vogl-család, — hogy évszázadokon át végtelen kőfaragványokkal, a véges élet misztériumát hirdető síremlékekkel, márványba, gránitba, homokkőbe ágyazott sír feliratokkal vése be nevét, híret az egymást váltó pécsi nemzedékek jóemlékezetébe.

Vogl Károly e kesei utód maga is különös karakter. Erdékes fele nem egyszerűen kifestette alkotásra a portréfestőket, a művészajlamú fotósokat. Van is egészen taktáros kis gyűjteménye az efféle

ből. Meglehetősen zárkózott természetéhez nehezen talál meg a kulcsot, s ha szól is, szűkszavúan méricskél valami keveset az ösokről, — még csekélyebbet önmagáról. Pedig nagyon csábít, hogy a több mint két és fél évszázados dátum mögött kihámozzam az acélvéső, a talpaskalapács mestereinek históriás cselekményeit. De hát amit az ösokről végül is megtudtam, azt is javarészt Gerő László könyvéből jegyeztem ki. Pedig Vogl Károly sem pocsékolja az ösök hagyatékait. Megmutat néhány ősi szerszámot, na és a legbecesebbet, az atyai nagyapa hitelesített főkönyvét, amelyben semmi más írott nyom nem maradt, mint az egykori városi tanács hitelesítő pecsétje és egy rövidke bejegyzés: — „Johan Nepomuk Vogl. 1874. február 28. Fünfkirchen.” — A könyv belső lapjai üresek, ki tudja már milyen okból nem kerültek bele a követelések, a tartozások. De az unoka megőrizte és egy negyven évvel ezelőtti napon beírta a maga kézjegyet is: — „Ezen könyv néhai nagyatyjáról maradt ránk megkezdetlenül. Általam használtatott fel 1923. január 6-tól”.

Vogl Károly különös mód tagadja és védelmezi a kőfaragómesterség értékét. Amikor már-már hajlamos lennék arra, hogy a családi albumban őrzött fényképek nyomán művészi munkának tartsam egyik-másik kőbevést alkotását, egyszerre felenged a szűkszavúsága és erőlyesen elutasítja a művészi jelzőket.

— Mesterség ez, nem művészet. Láthatja, hogy minden szobor és dombormű mögött ott az eredeti után öntött gipszmodell is. Semmi egyéb, azt kell lemásolni.

Felhívja a figyelmemet arra is, hogy mennyire nem utolsó szempont a sírfelirat betűinek tervezése, szerkesztése, s így ismerem meg igazán az úgynevezett Vogl-betűtípusok értelmét, értékét is.

— Nemcsak a feliratnak, de a betűknek is élniük kell, — mondja. — Egyértelmű hangulatot, kegyeletet kell sugároznunk, valami olyat, hogy ösztönösen érezze a hozzátartozó: az ő érzelmeit, az ő gyászát hirdetik meg a betűk is.

VALÓBAN. Amikor figyelemesebben szemügyre vettem a sajtáságos „Vogl-betűket”, magam is látni véltem benne s különös jeleket. A betűk szára mindmégannyi obeliszk, s a homlokuk, a koronájuk íve szomorúfűzfák hajlása, pantheonok szelíd gotikája.

Vogl Károly nem híve a cikornyás szövegű verses sírfeliratoknak. Ha valaki mégis ilyet kér tőle, először a lelke-re beszél, s ha nem megy, hát odateszi elé a temetőt „gicscset”, a „Sírírágók” című ösregi könyvet. Na, abban aztán válogathat a kőnek rendelő. Elretentőt példának fel is sorol néhányat belőlük.

Aztán elcsúfolkodik egy keveset a „nihil-vigasz” becselénitőin, és amikor váratlanul megkérdezem; hogy ő, aki majd ötven éve faragja, festi a múlandóság legít, hogyan vélekedik az elmúlásról? — Széttárja a kezét, és percet sem késlekedik a válaszal:

— Három gyerekeket neveltem fel. Egyik sem kőfaragó. És jobb is így. Hiszen, mit is csinált kétszázhatvan éven keresztül a mi családnak? Minduntalan emléket állított egy-egy darabkát múltnak. Ma már nem stílusos dolog a múltból élni. Ugy látszik, a gyerekek is így gondolták. A fiam gépészmérnök, az idősebbik lányom orosz-szakos tanár, a harmadik férjnél van, szóval egyik sem szorul már segítségemre.

IGY HÁT a márvány, a gránit, a mészkő, a homokkőtömbök jeles faragómestere, úgy látszik, megtalálta a minden kövek legnemesebbikét, a bőségek követét is.

Pálinkás György

KPVDSZ kulturális napok

Október 13-án kezdődnek az országos KPVDSZ kulturális napok, de már szeptemberben megkezdődtek az előkészületek. A hónap végén már rendezvényt is láthatunk a KPVDSZ Petőfi Sándor Művelődési Házában. Huszonnyelvodicikán rendezik meg a kereskedelem és az FMSZ dolgozói „Ki mit tud” szellemi vetélkedőjének elődöntőjét, majd október 12-én a kulturális napok nyitására kerül sor a döntőre. A táncszelével egybekötött szellemi vetélkedőt Tolna megyével közösen rendezik. A kulturális napok keretén belül francia irodalmi estet tartanak a művelődési házban. A műsorban francia balladák, dalok és két klasszikus egyfelvonásos dráma: Amerikából jöttem és Merimee: Menny és pokol kerül színre a KPVDSZ központi színjátszócsoportha előadásában.

A programban szerepel még a színjátszóklub színész-színjátzó találkozója, valamint záróműsorként bemutatják a nagyszerű „Kisunokám” című egész estés betöltő színművet. A megyében mindenütt hasonló programmal készülnek a KPVDSZ kulturális napok harmadik megrendezésére.

Katonák — traktoron

Az országoszerző problémát jelentő traktorok hiánya sok gondot okozott a Kozármis-lenyi Géppalotának is. Sorra hívták fel azokat az üzemeiket, ahova egykor náluk dolgozó traktorosok születtek el, hogy a nagy ősz idényünkára segítségképpen visszajárjanak őket. Mindeztől azonban csak három embert sikerült így szerezniük. A Kozármis-lenyi Kispéter Mihályt és a bánjától Sipos Sándort és Nagyiván Imrét. Bár ez a létszámemelkedés is nagy segítséget jelentett, a problémákat mégsem oldotta meg, a géppalotának még 14 traktorra lett volna szüksége. A honvédség sietett a kőzármi-lenyiek segítségére. A 834/3-as alakulatból hat katonát: Gábori Sámuel, Kiss László Örvet, Buga Miklós, Zengő László, Karász Kálmán és Kesze József jelentkezett, hogy a nagy munkában szívesen traktorozzák. A katonák civil foglalkozása többnyire traktoros, de van közöttük géplakatos, sőt hajókötés is.

Hát láttuk a nagy mérközést! Szerkesztő bácsi kérem, be kel valanunk nagyon nehezen sikerült belögnünk a színes—újságíró mecsre, de mégis sikerült. Megnondom özintén csak az újságírók győzelmeinek reményében koc-káztattunk ojan sokat ezel a belögásal (mer kéccer kidobtak benünket a rendező bácsik). De aztán hiába volt minden. Az első mecsen még tele voltunk reményel. Aszonta a Pancák „Nines vezve semi Károj, az újságírók legaláb egy tunnak hüjéskenni, mint a színészek”. Igenám de focizni sajnos nem tunak ugy ez derült ki a mecsen. Erre meg én montam a Pancáknak: Figyeld meg eröl a mecsröl legfőjébe 8-6c sort fognak közölmi a lapban mivel kikaptak. Hát éppen ugy is volt. Rádásul csak a hétfői lapban közölték. Bezeg, ha maguk győztek volna szerkesztő bácsi, akkor egy egész oldaltzettel volna a küzdelemnek. Pedig aztán igazán nines azon szégyelni valóha valaki nem tud focizni. Tesék megnézni a Pécsi Dózsa sem nem zégyenkezi! Ezért a legjobb ha a zerkesztő bácsiké továbbra is csak tanácsokat adnak a lapba a focistáknak, hogy így kelet volna csavarni, ugy rüsztel meg amugy spicel, de gyakorlatba ezán ne tessenek bemutani, mer annak vereség a vége. De azért ne tessék elkeseredni, mert hiszen a szerkesztő bácsi nem csecsemő. És én éppen ma s-tann kaptam egy levelet egy csecsemőtől, aki nagyonn el van keseredve. Azt írgya ez a koraéret (mer már tud írni, azér koraéret). Szóval azt írgy a csecsemő: „Kedves Plajbász, nyilván te is szereted csecsemőkorbán a finom reszelt almát (szerette a fene, már akkor is alma-pálingát itam, mert azt nem kel reszelni!) Nemcsak jó hanem még a doktor bácsi is mindig ajánlotta anyukának. Én szivesen meg is enném, csak van egy bökkenő. Apukám már félig lesántult annyit gyalogolt almareszelő után, de sem Pécsen sem a Pécs-környéki boltokban nem kapott. Viszont kapott egy felvilágosítást, hogy ilyesmi még a nagylér rakárában sem található. Mit csináljon mármost egy végsőkig elkeseredett csecsemő? (Montam öregem egy megoldás van: az almápalingát!) Mert nem igazság, hogy a bódács és a népek tizenötjéle kávéfőzöt is vehetnek maguknak, csak nekünk csecsemőknek nem jut egyféle almareszelő sem. Üdvözöl egy almászerető pécsi kisbaba.”

Hát ez a levél kedves zerkesztő bácsi és ahogy így utólag elnézem igen sajnós egy józanléletű csecsemőről van szó, aki tölleg nem isz pálinkát és reszelt almát akar eni. Sajnos az ilyen csecsemőknek nem lehet megmagyarázni, hogy miyen profillirozósann es át naponta a magyar ipar ezér azt tugguk neki ajánlani: 1.) Várgya meg még kinől a foga és maga is meg tugga várgya a zalmát. 2.) Vegyen az apukájja egy 1916-os mintájju cseplőgépet (mer itent még gyártunk) és szerejje ki belölle a buza rostát és reszejje azal az almát. Vagy esetleg memyen el az Állami Áruház müzaki osztájára mongya meg otan egy szöke eladó kislánynak, hogy a Plajbász Károj üzeni, hogy aggyon neki egy müanyag reszeltöt (tenap még volt három darab!) és talán kap.

Mostann pedig még egy gratulációt szeretnék ányujtani a Zországos Picienyállattenyésztők Szabad Szaczervezettye nevébenn-megynék legeredményeseb kisállattenyésztő üzemenek a pécsi Kossuth mozinak. És egyöbenn kérem árulják el hogyann tudnak olyan jómitnőségű, extrém, nagyonn életrevaló, fajtája igen virulens bolihákat kitenyézteni, amik minduntalan belepek a gyanuitlan mozilátogatók lábázarát, és ilyes tornamozdulatokkal tor-nározzák föl magukat ugyammanak a látogatók és gatyakozába?!

Tisztelettel

PLAJBÁSZ KARCSEI

SÁTORHELYI TÉGLÁS KONYHÁBAN

Az öregember megmutatta, hogyan tipegett-totyogott 1928-ban ott a Natália-hídnál, Karapancsán túl a vén Frigyes főherceg.

„Már előtte való nap megmondták, hogy legyen másnap déliájt a Natália-hídnál a gulyával. Megálltak a hintók, leszálltak az urak, Tassi István számadó vigyázza vágta magát, de bele sem kezdehetett a jelentésbe, a fiatal főherceg Albrecht azt mondta neki: Ofömlötőségának jelentsen! És akkor a számadó Horthy Miklós felé fordult. A kormányzó végig hallgatta a gulyást, aztán megkérdezte valamit az apa-állatokról, mert Kenderesen neki is volt jéher-gulyája. Végül kezett nyújtani Tassi Istvánnak.

A hintók hosszú porcsikot húztak, a pulik gazdájukra néztek, hogy vakkantathatnak-e. Tassi István a fejébe nyomta a kalapját.”

Kicsit meggöbörülve utanozva a főherceget, csoszog a bőszerű, foltozott térdű kordnadrágban, aztán rám sandít és elneveti magát.

— Hát hiszen most már én is csoszogok ám... ezekkel a rosszfajta lábaimmal!

Boltozatos koponyája van az öregnek, széles homloka, gyér, hófehér haja. Olyan, mint valami középkori tudóst ábrázoló egykorú metszet.

Három osztályt járt. Azt írta önéletrajzában, amit a Janus Pannonius Múzeum kért tőle: „Iskolapégzsem 3 osztályt, több okból kifolyólag hiányos. Nyolcéves koromban a helyi cselédiség és az ispan úr dísznait őriztem, bérem havi 2 forint és az átok, amit rámszórtak az asszonyok és az ispan úr.”

A múzeumokban ismerős az öreg. Ott vannak a botjai, az ostroma. Meg hangszalagon a hangja. Véletlenül éppen a vejevel akadtam össze elsőnek Sátorhelyen, mikor az öreget kerestem. Azt kérdezte tőlem a fekete, morc ember:

— Talán maga is énekel tetni akarja?

— Nem. Miért, énekelni is szokott?

— Persze. Régi pártornótákat, elfelejtett öreg dalokat. A mohácsi múzeumból járt itt nemrégiben Salga István cipész-mester, önkéntes néprajzos saját magnetofonjával, neki énekel az öreg pástor.

„S ha már nagyon egyedül érezte magát a végelet-hatatlán legelőn, mert hiszen kora tavasztól első hóig kint volt a gulyával a szabad ég alatt, akkor nekifogott énekelni. Ilyen dalokat énekelte:

Elszállt már a fecske és a golya,
Maga maradt a dojtár és a kutya.

Kint a pusztán magam vagyok egyedül,
Rajtam csak a jó Uristen könyörül.”

A régi időről mesél. Amikor még lányok után szaladt, pástorbotokat csinált meg pulikat tanított.

— Botot azt nagyon tudtam csinálni, ustornt nem. De cseréltek velem mindig. Adták botért ustornt. Még kutyát is.

Nem kell megkérdeznem, hogy mi olyan nehéz azon a pástorbot csináláson, mert voltam az önéletrajzában: „összel, mikor a fák már aludtak, többől kivágtam, kemencében egyenlően kipirítottam, kergét lehúztam, utána újra szép pirosra pirítottam, majd meleg oltozt mészbé mártva hűvös, száraz helyen kiszáradásig tartottam.”

Most már jól bentjárunk a beszédében, régi tisztartók, segédítettek, juhászok, kanászok, szápadparancsnokok, zupásörmesterek ösonnak a kis köves konyhába — meg egy régi-régi Tassi István-nap, amikor Tassi István föletette a gulyával a frissen kaszált csalámadát. Mert a jószág volt a legfontosabb. Igaz kapott is érte, de azt mondta: „Egyszer van Szent István-nap, hadd emlegesse meg a jószág.”

Nem tudom megemlegette-e a jószág, de az egykori gulyás még ma is nevről emlegeti az ötven-hatvan évvel ezelőtti szilaj bikákat meg teheneiket. Azokkal banni nem tudott akármik, meg is írta Tassi István kemény, picit dülöngélő betűivel: „...hát még az Apa állatok gondozása milyen veszéles és az elletési beavatkozás milyen veszéles, itt csak a há puli kutya a segítőtárs és maga a Jó Isten.”

Mint egy ódivatú, réges-régi világból itfelejtett tárgy. Az emberek megálltak előtte, megbámulják és továbbállnak. Megrántják a vállukat. Kinek kell már az ilyen öregember?

Az öregember meg azt írja a mostani életéről: „ha újra kezdődne az elletés Lajmérban, ha tudok és az egészségem enged, akkor újra vállalnám, mert mitévő lehetnék, hisz az élethez pénz is kell, bár az igényeim nem nagyok, egyedüli szórakozásom az unokám és a déd-unokám, ezekből van 14 jó.”

Lajmérban volt ellető, most meg éjjeliőr, mert hiába folyamodott öregeségi segélyért, nyugdíjért — nem kapott, megálpították, hogy nem jár neki.

— A két hold földemmel is kijátszottak. Tudja, még számadó koromban vettem két hold földet, leadtam, mert munkálni nem tudtam úgysem, meg messze is van Herczegszántón, most az ottani tész használja. En azt hittem, a földjára dék megjár utána, de azt hisz, kapom?! Egy fe-
né.

— Beleviszörödök, hallgat egy kicsit.

— Ne haragudjon — mondja aztán — hirtelen haragú ember vagyok. Ott a tanácson is, amikor megmondták, majd nem kilotyantottam a számon mérgebem, amit Petőfi mondott a gazemberekről. Tudja-e, mit mondott. „Ha valamennyi gazember esősepp pé válna, új özvívz lenne.” Hát ezt akartam mondani, de aztán nem szóltam semmit.

— Szereti Petőfit?

— Nagyon! Legjobban a világon — mondja az öreg. — Sok versét kívülről megtanultam. Ismeri azt a két verset, amit a Csapó Etelka hallála után írt? Tudja biztos, ez a Csapó Etelka a Vahot Sándor feleségének a testvére volt, nagy szerelme Petőfinak.

Nézem a három osztályt járt öregem. Egy téglás régi-régi konyhában ülünk. Valamikor közös konyha volt, a „demokráciában rekesztették el, hogy minden családnak külön konyha jusson.” És azt mondja itt ez az érbe véni való arcú öregember: „Vahot Sándor”, Mintha a szomszéd-

járól vagy közeli rokonáról beszélne.

— Van Petőfi könyve?

Főáll, félreházza az ajtó helyettesítő vászondarabot. Elém teszi a könyvet. A kemény tábla belső felére az van írva: „Tassi István tulajdona vette 1960 szeptember 23-dikán Sátorhelyen 24 forintért.” Majd pedig: „Az áríz kicéltött 1956 VII. 13 mi pedig Herczegszántóra menekültünk Simon Pali Házába.”

Megkeressük a két verset. Könyv nélkül mondja az öreg egykori számadó, aztán elhallgat.

— Ezeket szoktam magamban elmondani a feleségem sirjánál.

De nemcsak magában mondja. Egyszer kihallgatták. Ott állt vigyázban a sír előtt és szavalta a verset.

Összehajtogatott képesújság lap hullik ki a könyvből. A képen akasztófák.

— Ezt itt a Damjanich — mondja az öreg. — Tudja mit mondott a gyóntató papjának? Egy Sulyánszki nevű pap gyóntatta utóljára, jó magyar volt, nem is állta meg sírás nélkül. Azt mondta neki Damjanich: Ne sirjon tiszteletes uram, az is az igazsáért halt meg, akit a kezében tart.

Mondtam neki az ajtóban: Ne kísérjen tovább papa, ne fárasssa magát. Meg is állt az ajtóban, a botjára támaszkodott és rám nevetett. Mint-ha ő akarna valamért megvígasztalni. Azért persze elkísért, most is itt ül mellettém. Tassi István gulyás szám adót nem lehet csak úgy egykönnyen elfelejteni.

Lázár Ervin